

Р. С. ОРЛОВ

Разведки раннеславянских памятников близ Киева

Резюме

Заметка посвящена археологическим памятникам, обнаруженным автором в 1969—1970 гг.

На территории с. Казаровичи Киево-Святошинского р-на в ур. Цегельня открыт могильник зарубинецкой культуры, датируемый I в. до н. э. На север от него, в ур. Буславка, собран подъемный материал с позднезарубинецкого поселения I—III вв. н. э.

Большой интерес представляют раскопки раннеславянского поселения VII—VIII вв. у с. Ходосовки Киево-Святошинского р-на. На поселении вскрыты остатки восьми углубленных в землю жилищ, обнаружено большое количество обломков лепной посуды. Наличие в керамическом комплексе Ходосовского поселения кружальной керамики воынецевского типа указывает на связь славянского населения Среднего Поднепровья с носителями салтовской культуры.

Поблизости от с. Гвоздов Васильковского р-на обнаружено поселение с обломками лепной посуды чернолесской и зарубинецкой культур.

І. М. САМОЙЛОВСЬКИЙ

Половецкий курган на Нижньому Дніпрі

У 1954 р. на лівому березі Дніпра, за 2 км на північний схід від с. Первомайка Верхньорогачицького р-ну Херсонської обл., нами досліджено сильно розораний курган.

Курган у плані круглий, діаметром 10 м. На початок розкопок висота його становила 0,15 м. У центральній частині по лінії схід — захід було закладено розкоп розміром 2×8 м. Під насипом нижче шару сірої землі, на глибині 0,95 м від рівня сучасної поверхні виявлено поховання вершника з конем (рис. 1). Поховання не мало домовини і містилося в ґрунтовій ямі, форму якої в одноколірній землі визначити не вдалося. Поховання слід розглядати як впускне, а не основне.

Кістяк орієнтований головою на захід, на спині, у випростаному стані, руки витягнуті вздовж тіла, череп збережений погано. Зуби, хоч і добре збереглися, але стерті, отже, похований був похилого віку. Довжина кістяка 1,66 м (рис. 2). Поховання небагате. Ліворуч, біля голови небіжчика, стояла тонкостінна глиняна посудина витягнутої форми з невеликими, відігнутими назовні, трохи округленими по краю вінцями і плоским дном. Колір поверхні сірий з плямами, а стінки в перетині чорні. Посудина ліпна, погано заглажена, випал слабкий, висота 13,5 см, діаметр вінця 10, дна — 7,5 см.

Праворуч від похованого вершника виявлено кістяк невеликого степового горбоносого коня з підігнутими ногами, завдовжки 1,8 м, головою, повернутою на південь (рис. 2). Кінь-триліток, верхової породи, схожий на киргизьких степовиків, його можна віднести до східного (азіатського) типу. Висота по холці 134,5 см*. У роті коня знайдено залізне вудило без перегину з кільцями по боках, а біля грудей і на ребрах — залишки попружних залізних кілець. По обидва боки задніх ніг, трохи

* Визначення проведене І. Г. Підоплічком та А. І. Шевченком в Інституті зоології АН УРСР.

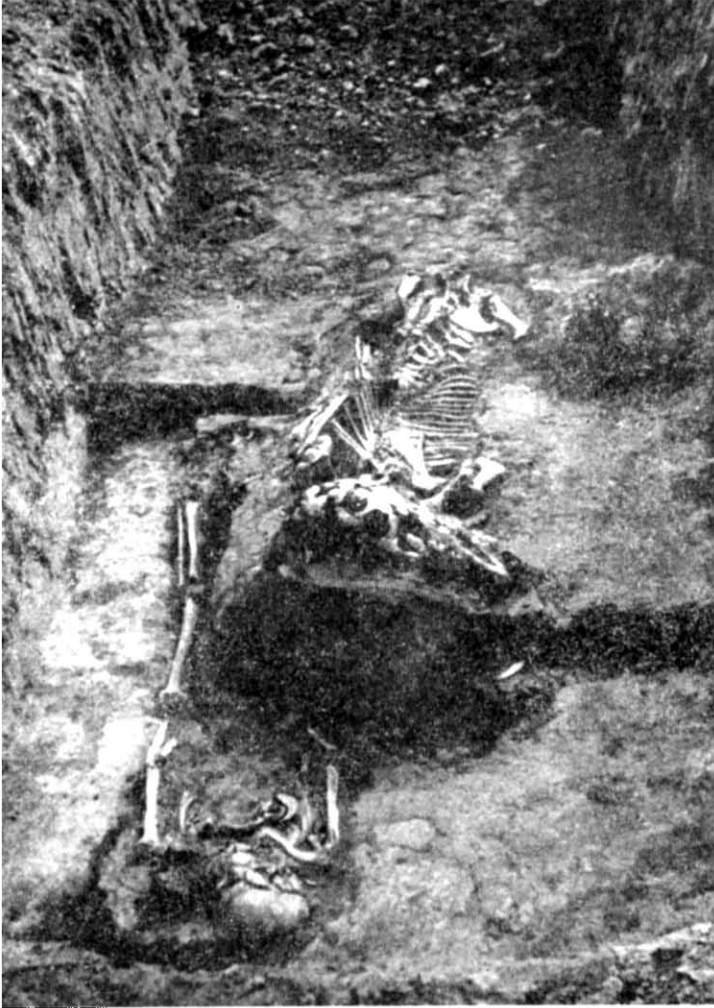

Рис. 1. Поховання кочовика з конем.

Рис. 2. Поховання кочовика.

вище від тулуба, на глибині 0,5—0,6 м від поверхні виявлено залишки сильно пошкоджених корозією залізних стрімен. Краще збереглося стрімено, що лежало зліва, його вдалося відновити. Воно мало півкруглу форму, довжину 14,75 см, ширину 13,5, товщину 1,5 см, підніжна (нижня) частина — завширшки 6 см (рис. 3) ¹.

Відкрите поховання відносимо до пізньокочівницького типу. Подібні до нього, але впускні, виявлені неподалік під час розкопок курганів у 1954 р. ²

Рис. 3. Стрімено з поховання.

Аналогічні поховання відомі й в інших степових районах. Відкрите поховання поблизу с. Первомаївка належить кочовикам тюркського племені, що жило в Причорномор'ї у X—XIII ст. У цей період тут, як відомо, кочували печеніги, торки і половці.

Щодо половців, то вони довгий час панували на широкому степовому просторі. Вони займали і Нижнє Подніпров'я. К. В. Кудряшов, вивчаючи місцезнаходження центрів половецьких кочовищ, встановив, що поряд з іншими існував придніпровський центр. Як зазначає дослідник, біля Дніпровської Луки по обидві сторони порогів розміщувалися придніпровські половці ³. В одному з них розташовувався досліджений курган.

Отже, відкрите у цій місцевості поховання вершника з конем слід віднести до половецьких і датувати XI—XII ст.

И. М. САМОЙЛОВСКИЙ

Половецкий курган на Нижнем Днепре

Резюме

В 1954 г. на левом берегу Днепра близ с. Первомаевка Верхнерогачицкого р-на Херсонской обл. раскопан курган, в котором обнаружено впускное погребение всадника с конем и небогатым инвентарем.

Открытое погребение следует отнести к половецким и датировать XI—XII ст.

¹ Речі з розкопок половецького кургану зберігаються у фондах ІА АН УРСР.

² В. И. К а н и в е ц. Курган раннего бронзового века у с. Первомаевки на Херсонщине.—КСИА АН УССР, вып. 5. К., 1955, стор. 75.

³ Е. В. К у д р я ш о в. О местоположении половецких вож в Северном Причерноморье в XII в.—Труды Института этнографии им. Н. Н. Миклухо-Маклая АН УССР, новая серия, т. I. М.—Л., 1947, стор. 109; його ж. Северное Причерноморье в IX—XII вв.—КСИЭ, IV. М.—Л., 1948, стор. 96.